

De que falamos ao falarmos de educación teatral?

REVISTA GALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 10-12

Manuel F. Vieites

Escola Superior de Arte Dramática de Galicia

mfvieites@edu.xunta.es

*O autor forma parte do grupo de investigación
ESADg-GI01-DDPE

Sempre que se acomete unha reforma educativa abrollan voces que reclaman unha maior presenza da educación teatral na escola, mais sen enfrontar primeiramente un conxunto de cuestións que afectan de forma notable a ideación de tal proposta e a súa concreción. E para fundamentalala fanse necesarios, cando menos, catro discursos:

- 1) A reconstrución histórica da praxe en educación teatral e igualmente do pensamento que a sustentou ou que a mesma xerou.
- 2) A análise da dimensión formativa dun conxunto de prácticas educativas que se veñen

agrupando ao abeiro do sintagma teatro e educación.

- 3) A consideración das áreas de estudo e das disciplinas que esa dimensión xera na súa concreción curricular.

- 4) Os procesos mediante os que se deberían formar os especialistas en educación teatral, por conseguinte, en pedagogía teatral.

A todo iso cabe engadir a posibilidade de analizar o conxunto a través da tripla perspectiva proposta por autores como Escolano ou Viñao, e considerar as culturas científica, empírica e normativa propias da edu-

cación teatral (Vieites e Solveira, 2018). Dada a imposibilidade de abordalas no seu conxunto, sirva este breve apuntamento.

A pescuda histórica que propoñemos en primeiro lugar ten como finalidade reconstruír tanto a Historia da Educación teatral como a Historia da Pedagogía teatral (Vieites, 2012, 2014a), o que nos levará a considerar que cando menos temos diante nosa catro grandes ámbitos:

- a) As prácticas educativas centradas na educación integral da persoa e que procuran o desenvolvemento dun conxunto de competencias fundamentais para unha vida plena.
- b) As prácticas educativas orientadas á formación dos profesionais do teatro en tanto manifestación artística e cultural.
- c) As prácticas educativas nas que técnicas e recursos dramáticos se utilizan como ferramentas noutras áreas e disciplinas.
- d) A formación de formadores nos tres ámbitos antes considerados.

Temos xa que logo a posibilidade de considerar a educación *no* teatro (a), a educación *para* o teatro (b) e a educación *polo* teatro (c), como temos explicado noutro lugar (Vieites, 2014b).

Esa pescuda histórica tamén nos pode levar a considerar interesantes traballos, publicados desde finais do século XIX (Bolton, [1984] 2009), arredor de cuestións especialmente relevantes sobre a dimensión educativa de actividades que nesa altura collen un pulo considerable: xogos, xogos dramáticos, improvisacións, xogos de roles, dramatizacións ou creacións colectivas, que se constitúen como procedementos referenciais das prácticas educativas asentadas nos usos educativos do teatro (Barker, [1977] 2011). En primeiro lugar teríamos que falar do concepto de "instinto dramáti-

co" (Klein, 2012), sobre o que se constrúe unha interesante teoría do ser humano como ser social, e que vai dar lugar a importantes achegas, especialmente as de Erving Goffman (1971, 2006). En segundo lugar habería que considerar dous modos básicos de expresión do ser humano sobre os que Peter Slade ofrece unha interesante achega no seu libro *Child Drama*, publicado en 1954.

As pescudas arredor do suxeito como actor social, a partir da súa capacidade para desenvolver de forma permanente unha "dramaturxia da existencia", que implica adaptar a conducta en función de cada situación a partir do desempeño de roles, debería levarnos a postular a existencia do que nós denominamos "intelixencia dramática" e que habería que situar cabo doutras formas de intelixencia (Vieites, 2017a: 289). Na peza de Eurípides, *Medea*, temos un magnífico exemplo de como opera tal intelixencia, xusto cando a estranxeira en terra allea decide cursos posibles de acción despois de ter matado aos seus fillos.

Os traballos de Slade levan necesariamente a considerar as diferenzas existentes entre a expresión dramática e a expresión teatral. A primeira sitúase no ámbito da existencia, pois asen-

ta no desempeño de roles en procesos de comunicación, en tanto a segunda asenta na comunicación que se xera entre unha actriz e un espectador. Por iso Slade propón que a Expresión Dramática sexa materia curricular ata os 12 anos, e a Expresión Teatral o sexa a partir de aí, xusto cando o alumnado comeza a desenvolver o rol de espectador (Courtney, 1980). Outros autores e autoras con longa experiencia no campo mantiveron esa mesma posición (Lanrier e Barret, 1991). Velaí a razón de que teñamos defendido en diferentes momentos que ambas disciplinas fosen materias curriculares obrigatorias no currículo das etapas que van da educación infantil ao bacharelato, en tanto serven, fundamentalmente, para a conformación dun suxeito social con plenas competencias expresivas e creativas, cun elevado grao de autonomía persoal e cunha considerable capacidade para a toma de decisións ou para o traballo en grupo (Tejerina, 1994; Vieites, 2017a).

Pero tamén falamos de educación teatral cando referimos materias e disciplinas que timidamente se incorporan ao currículo dalgúns graos universitarios ou que integran o que lles é propio aos estudos superiores de arte dramática, sen esquecer o eido tan importante dunha

formación profesional específica ás artes do espectáculo, ausente na nosa ordenación educativa pero moi presente na doutros países como Inglaterra ou Francia. E todo iso implica non só o desenvolvemento da Pedagogía teatral como disciplina que se ocupe do estudo sistemático da educación teatral (Vieites, 2013, 2017b), senón tamén como un marco curricular que acolla outras disciplinas que cabe considerar como as “ciencias da educación teatral”, moi especialmente as diferentes didácticas específicas que cada materia ou disciplina debería xerar, desde a Didáctica da expresión Dramática á Didáctica da Interpretación (Caride, Trillo e Vieites, 2005). Sendo así, a formación de formadores debería acometerse a partir dunha dobre vía, tal e como acontece en países nos que a educación teatral goza dun maior recoñecemento, e nos que existe unha Licenciatura en teatro para a formación de profesorado para a educación teatral dos niveis non universitarios. Noutra dirección habería que considerar a formación dos formadores do nivel superior, que esixe non só competencias en docencia e investigación senón tamén unha moi notable experiencia en procesos de creación.

Trátase como vemos dun campo de traballo moi amplo, ao que hai que sumar todas as prácticas educativas e socioculturais propias da educación non formal, o que nos sitúa no eido da Animación teatral (Caride, Vieites et al., 2006; Vieites, 2016), onde cobran cada vez máis importancia a atención á diversidade, o desenvolvemento comunitario ou o teatro social e político.

Tamén aquí, coma en moitas outras cousas relativas á educación e á súa mellora permanente, padecemos un atraso secular. ■

- BARKER, C. (2011). *Xogos teatrais*. Vigo: Galaxia.
- BOLTON, G. (2009). *A expresión dramática na educación*. Vigo: Galaxia.
- CARIDE, J. A.; TRILLO F. e VIEITES, M. F. (2005). *Arte dramática e función docente*. Compostela: Consello da Cultura Galega.
- CARIDE, J. A. e VIEITES, M. F. (eds.) (2006). *De la educación social a la animación teatral*. Gijón: Trea.
- COURTNEY, R. (1980). *The Dramatic Curriculum*. London, ONT: Althouse Press.
- LANDIER, J-C. e BARRET, G. (1991). *Expression dramatique - théâtre*. Paris: Hatier.
- GOFFMAN, E. (1971). *La presentación de la persoa en la vida cotidiana*. Buenos Aires: Amorrortu.
- GOFFMAN, E. (2006). *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas y Siglo XXI.
- KLEIN, J. (2012). *Routing de Roots and Growth of the Dramatic Instinct*. Vid: https://www.researchgate.net/profile/Jeanne_Klein2/Publications
- SLADE, P. (1978). *Expresión Dramática Infantil*. Madrid: Santillana.
- TEJERINA, I. (1994). *Dramatización y teatro infantil. Dimensiones psicopedagógicas y expresivas*. Siglo XXI: Madrid.
- VIEITES, M. F. (2012). Para unha historia da educación teatral en Galicia. Aspectos básicos. *Sarmiento. Anuario galego de historia da educación*, 16, pp. 81-100.
- VIEITES, M. F. (2013). La construcción de la pedagogía teatral como disciplina científica. *Revista española de pedagogía*, 256, pp. 493-508.
- VIEITES, M. F. (2014a). La educación teatral: nuevos caminos en historia de la educación. *Historia de la educación*, 33, pp. 325-350.
- VIEITES, M. F. (2014b). Educación teatral: una propuesta de sistematización. *Teoría de la Educación*, 26 (1), pp. 77-101.
- VIEITES, M. F. (2016). Teatro y educación social. De la intervención a la formación. *Educación Social. Revista d'Intervención Socioeducativa*, 64, pp. 106-119.
- VIEITES, M. F. (2017a). *El teatro vacío. Manual de política teatral*. Madrid: Publicaciones de la ADE.
- VIEITES, M. F. (2017b). La Pedagogía Teatral como ciencia de la Educación Teatral. *Educação & Realidade*, 42 (4), pp. 1521-1544.
- VIEITES, M. F. e SOLVEIRA, R. (2018). Los inicios de la educación teatral superior en España. Primeras formulaciones y experiencias. *Historia y Memoria de la Educación*, 7, pp. 533-572.